

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 1526 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
Toyirova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umida	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdualilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжоновна	
O'zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva MaxliyoXon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxona va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yahyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ TECHNIK": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeysinovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxiroyva	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	

Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Важность качества управления на предприятиях общественного питания.....	842
Абдуллаева Зульфия Иззатовна, Махмудов Суннатжон Абдужаббор Угли	
O'zbekistonda "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari	848
Shaislamova Nargiza Qabilovna	
Mahalliy budjetning qo'shimcha daromadlarini shakllantirish yo'nalishlari.....	856
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Davlat moliyaviy nazoratida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish masalalari	860
Ro'zimatova Nigora Abdullaevna	
Принципы «справедливой стоимости» в мсфо: достоинства и проблемы применения в банках узбекистана	869
Айтмуродова Рушана Бахтиеровна	
Yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning nazariy jihatlari	876
Allaberganova Asalxon Kadirovna	
Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish hamda amalga oshirish tartibini takomillashtirish	880
Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Yirik soliq to'lovchilar va ularning investitsiyaviy faolligini investitsiyaviy chegirmalar orqali rag'batlantirish	883
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tayyorlashda foydalaniladigan tuzatuvchi buxgalteriya yozuvlar.....	888
Sheraliyev Xayrulla Karimovich	
Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarishning xorijiy tajribalari va ularni mamlakatimizda foydalanish yo'llari	894
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Davlat xaridini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy amaliyati va uni iqtisodiyotga ta'siri.....	900
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Влияние технологических инноваций на международные финансовые рынки, а также на финансовый рынок нашего государства.....	904
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Strategic development of global companies in modern conditions.....	909
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Hududlarda sog'liqni saqlash tizimi asosiy ko'rsatkichlarini noaniq modellashtirish yordamida kompleks baholash.....	914
Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna	
Tijorat banklari faoliyatini transformatsiyalashuv jarayonlarini takomillashtirish.....	923
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
Сущность и причины возникновения проблемных кредитов	929
Улмасой Ахмедова Хусан кизи	
The use of digitalization and technologies in updating credit policy.....	934
Otabek Ma'mirjon ogli Azimov	
Финансовое моделирование сценариев развития предприятия с использованием методов многокритериального принятия решений (МКПР).....	938
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich, Yuldosheva Gulnoza Abdinabievna	
Yuqori samarali energiya tejash texnologiyalari va katalizga asoslangan konversiya jarayonlari.....	945
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
Kambag'allikni kamaytirish maqsadida aholining ijtimoiy himoyalash mexanizmini takomillashtirish	951
Kasimova Gulyar Axmatovna	

Tijorat banklarida foiz riski muammosi	957
Turdiyev Abdulhakim Kulbazarovich	
Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari.....	964
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullari.....	970
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
O'zbekistonda mehmonxonalarda ovqatlantirish xizmatlarini takomillashtirish konsepsiyasi: strategik yondashuv.....	974
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
O'zbekiston sanoatida "yashil texnologiyalar"dan foydalanish va barqaror rivojlanish.....	979
Ubaydullaeva Gulchehra Erkabaevna	
Sanoat korxonalarida resurslarini rejalashtirish (ERP) tizimlarini joriy etishning orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash yo'llari.....	985
Azizov Abdulla Abdisalamovich	
Yashil texnologiyalar asosida sanoatni modernizatsiya qilish	990
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Ta'lim va ilm-fan rivoji – taraqqiyot garovi	995
Jamalova Gulnora Gulomovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida turizm sektorida barqaror bandlikni ta'minlash masalalari.....	1000
To'rabekov Sohijon Sherboy o'g'li	
Yashil energitikani integratsiya qilish va energiya samaradorligini oshirishning zamonaviy usuli (aqlli tarmoqlar-smart grids)	1007
Karimova Salima Elamonovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	1012
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi (TEM ko'rsatkichlar izohi)	1018
Sharifova Nargiza Djurayevna	
Экономическое образование молодёжи основа будущего страны.....	1023
Айматова Фарида, Айтиниязова Наргиза	
Biznes turizmining bugungi kundagi rivojlanish tendensiyasi.....	1028
Yangiyeva Sabrina Ixtiyorovna, Daniyarova Feruza Bahriddinovna	
Особенности кредитования сельскохозяйственных организаций и этапы его развития.....	1032
Ж.Я.Нуриллаев	
Xorijiy tajriba asosida O'zbekiston yashil iqtisodiyotini takomillashtirish yo'llari.....	1039
Xikmatova Husnora Fatxulla qizi	
Yashil iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda davlatning roli	1045
Umarov Muzaffar Yusupbayevich, Otamurodov Rasulbek Batirovich, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Atadjanov Kadambay Sapayevich	
Mintaqada raqamli transformatsiya rivojlanishida moliyaviy texnologiyalarning ahamiyati.....	1052
Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li	
Tijorat banklaridan olingan kreditni qaytarishda foiz stavkalari ta'sirining tahlili.....	1058
Xanmuratov Roushenbek Xalmuxammetovich, Vaxabov.A.V	
Tabiiy va sun'iy tolalarning ekologik ta'siri va yashil ishlab chiqarish texnologiyalariga o'tish bosqichlari.....	1066
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B taqsimotida chakana savdo tarmoqlari bilan marketing asosidagi strategik hamkorlik	1071
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Мировой финансовый кризис и его влияния на состояние экономики Узбекистана	1076
Раупова Мхлисахон Ибрахимжон кизи	
Uzoq muddatli aktivlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....	1087
Hakimov Faxritdin Abdusattorovich	
O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	1093
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	

Yo'l qurilish tashkilotlarida yo'l qurilish ko'lamini oshirib, samarali resurslar taqsimotini ishlab chiqish.....	1099
Raximov Dilshodjon Turdiali o'g'li	
Ilg'or xorij tajribalaridan O'zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	1104
Karimova Komila Daniyarovna	
Ichki audit samaradorligini tahlil qilish metodologiyasi.....	1111
I.G'.Isroilov	
Выведение практического сотрудничества на качественно новый уровень государств центрально-азиатского региона в укреплении концепции «зеленой экономики» в эпоху глобализации.....	1117
Парпиева Наргиза Тахировна	
Kimyo sanoati korxonalarida lean production konsepsiyasidan foydalanish istiqbollari	1122
Gulbayeva Feruza Islomovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida auditorlik xizmatlarining ahamiyati.....	1127
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlash yo'llari	1131
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность» Часть II	1143
Алиева Сусанна Сейрановна	
O'zbekiston moliya tizimini raqamlashtirishning rivojlanish tendensiyalari.....	1148
Tashmatova Rano Gaibovna, Qodirov Nurhayot Normuhammad o'g'li	
Theoretical basis of the use of modern information technologies in accounting	1154
Annayev Abdurasul Abdurashidovich, Tojiboyev Jasurbek Shavkat o'g'li, Rustamov Suxrob Asror o'g'li	
Moliyaviy bozorlar chayqalmoqda: investorlar uchun yangi signalmi?	1158
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Yashil moliyalashtirish va esg samaradorligining iqtisodiyot barqarorligidagi o'rni.....	1166
Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'g'li, Atadjanov Kadambay Sapayevich, Madraimov Xabibulla Madaminovich	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni kamaytirish bo'yicha tizimlarni takomillashtirish yo'llari	1170
Bekmurodova Mahbuba Mahmudovna	
Maqola: Globalizatsiyada inson resurslarini boshqarishda raqamli transformatsiyaning rejasini tuzish	1177
Salimjonova Gulhayo Asliddin qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Nabiye Sherzodbek Nurmuhammad o'g'li	
Turizm sanoatida Internet-marketing vositalari va ulardan samarali foydalanish	1182
Babaev Jo'rabek	
Ishlab chiqarishni boshqarishda mahsulot tannarxini kalkulyatsiya qilishning ahamiyati	1190
Asqarova Lobarxon Usmanjanovna	
O'zbekistonda ichki turizm faoliyatini rivojlantirishda transport infratuzilmasini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlarini	1194
Turopov Maqsudjon	
Kichik biznes faoliyatini rivojlantirishda soliq siyosatini takomillashtirishning ahamiyati	1199
Abdurahmonov Abdumalik Abdug'ani o'g'li	
Madaniy-tomosha xizmatlarining tahlili va uni rivojlantirish yo'llari	1204
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Цифровизация экономики и генезис стран мирового хозяйства	1211
Камилова Наргиза Абдукажоровна	
“Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi” faoliyati	1216
Xushmurodov Baxtiyor Turg'un o'g'li	
Soliq stavkalarini tabaqalashtirish asosida soliq to'lovchilar iqtisodiy faoliyatini tartibga solish mexanizmlari.....	1220
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish va barqaror rivojlanishga ta'sir etuvchi omillar	1223
Xamdamov Shoh-Jahon Rahmat o'g'li	
Mintaqaning eksport salohiyati tahlili asosida istiqbolli y'nalishlarni aniqlash (Xorazm viloyati misolida).....	1229
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	

Uy-joy kommunal xo'jaligini mintaqada innovatsion rivojlantirishni boshqaruvi	1235
Adilova Yulduz Shavkatovna	
Bank tizimi likvidligini ta'minlash vositalari va usullarini takomillashtirish	1239
Poyonov Bobir Bekmurod o'g'li	
Milliy brendlarni shakllantirish orqali tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirish	1245
Muratbaeva Eleonora Muxamedjan qizi	
Charm mahsulotlaridan tayyorlangan bolalar transformatsion sumka ishlab chiqarish iqtisodiy samaradorligi	1250
Ismailov Nurulla Tuychibayevich	
O'zbekistonda qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyati: iqtisodiy tahlil va islohotlar zarurati	1256
Raximov Ilyos Ikramovich	
Yoqilg'i-energetika kompleksida innovatsion salohiyatni oshirish strategiyasi.....	1262
Nabiyeva Saidaxon Abduvaxabovna	
Banklarda moliyaviy xavfsizlik kategoriyasining evolyusiyasi.....	1268
Qobilov Muxammad Ayubxon Yusufjon o'g'li	
Развитие системы бухгалтерского учёта и отчётности на современном этапе	1273
Мамажонов Акрамжон Тургунович, Юсупова Малика Ботиралиевна	
Практика банковского кредитования предпринимательских субъектов сферы услуг в германии	1279
Мукарова Сарвиноз Маликовна, Каримова Азиза Махомадризовна	
Статистический анализ теневой экономики в узбекистане	1283
Кошанов Абдимурат Азат ули, Абдиразакова Асемай Жандулла кизи	
The importance of using digital technologies in business	1288
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
0,4 kv kuchlanishdan ta'minlanuvchi suv nasoslarini tarmoq faza kuchlanishi yo'qolishidan himoyalash.....	1292
Xalikova Xurshida Abdullayevna, Nurova Malika Abduzairovna, Mustayev Ruslan Aktamovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruv tizimining samaradorligini oshirish	1297
Dexkonova Sayidaxon Nurmuxammatovna	
Ijtimoiy-iqtisodiyot va markaziy osiyo mamlakatlari ijtimoiy sohada	1302
Usmanxo'jayeva Surayyo Muxtarovna	
Aksiyalarni ommaviy joylashtirish amaliyotini tashkil etish va o'tkazish bosqichlari	1307
Raimov Farrux Avazjon o'g'li	
Approaches to effective management of tax liabilities through tax auditing	1311
Abdullayev Abror Bozarboevich	
Tijorat banklarida aktivlarni sekyuritizatsiyalash tizimini takomillashtirish.....	1316
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich	
Tashqi va ichki omillar ta'sirini hisobga olgan holda korxona moliyaviy holati barqarorligining tahlili	1325
Eshkuvatov Azizjon Baxtiyorovich	
Tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan kreditlarning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	1330
Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich	
Sun'iy intellekt asosida bank tizimini modernizasiya qilish va samaradorligini oshirish	1333
Boykulov Baxriddin Karshievich	
Aksiyadorlik jamiyatlarini moliyalashtirish manbalaridan samarali foydalanish.....	1338
Arifjanova Yayraxon Usmonxo'jayevna	
Ipoteka obligatsiyalarining mamlakat iqtisodiyotining o'sishidagi ahamiyati hamda mazkur obligatsiyalar bilan bog'liq risklar	1343
Ibrohimov Yorqinjon To'liqin o'g'li	
Анализ спроса и потребительского поведения на продукцию, выращенную гидропонным методом	1349
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Global moliyaviy inqirozlar sharoitida aholi daromadlarining barqarorligini ta'minlash strategiyalari.....	1355
Qurbanov Ulug'bek Erkinovich, Nutfullayev Shohrux Mexli o'g'li	

“O‘zbekistonning “yashil iqtisodiyot”ga o‘tish strategiyasi: mavjud muammo va istiqbolli imkoniyatlar”	1359
Ismailov Dilshod Anvarjonovich, Akramova Aziza Abduvohidovna	
Aksiyadorlik jamiyatlarida davlat xaridlarini tashkil etish amaliyotini takomillashtirish.....	1366
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
O‘zbekistonda ekologik turizmni rivojlantirish masalalari	1372
Abduraxmonova Ziyoda Abdullayevna	
Netto ish haqini hisoblashning innovatsion usullari.....	1378
Mirmahmudov Murod Ismatovich	
Xizmat ko‘rsatish sohasida tadbirkorlik: iqtisodiy va ijtimoiy istiqbollar	1383
Xaydarova Shoxista Davranovna	
Texnologiya fanida sun‘iy intellekt va kompyuter texnologiyalaridan foydalanish	1388
Ashurov Nazar Raxmatullaevich	
Korporativ xaridlarni amalga oshirishdagi byurokratik to‘siqlar va ularni bartaraf etish usullari	1391
Qurbanov Shohboz Lutfillayevich	
Yashil yondashuvlar asosida barqaror iqtisodiyotni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	1396
Ubaydullaev No‘monjon Isroilovich	
Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini SWOT va pestel tahlil qilish orqali iqtisodiy bashoratlash.....	1401
Karimova Maftuna Nurdinovna	
O‘tkir revmatik isitmasi bor bolalarda kardiometriya ko‘rsatkichlarining statistik tahlili	1407
Muxamadiyeva Lola Atamuradovna	
Ways to develop digital economy and electronic government in UZBEKISTAN	1418
Nuriddinova Dilshodaxon Abdulla kizi	
O‘zbekistonda hayot sug‘urtasining joriy etilishi va unga ta’sir etuvchi demografik omillar ta’siri.....	1422
Mirzamahmudova Madina Odiljon qizi	
Global iqlim o‘zgarishining turizm sektoriga ta’siri: muvofiqlashtirish va barqarorlikka erishish strategiyalari	1428
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
Prospects for the development of islamic microfinance services in uzbekistan.....	1433
Sadullaeva Gulnoza Usmanovna	
Global iqlim o‘zgarishi riski uning mamlakat iqtisodiyoti moliyaviy sektoriga ta’siri	1439
Baratov Sa’dulla Norjigit o‘g‘li, Jo‘rayev Behzod Nuraliyevich	
Перспективы унификации налогов на землю и имущество	1444
Акбарова Нилуфар Нейматжановна	
Banklarda xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) asosida hisobot tuzish tartibi	1449
Arziboyeva Ravzaxon Sattarovna	
Kichik biznes subyektlari iqtisodiy xavfsizligini ta’minlash mexanizmini takomillashtirish	1454
Akbarov Abdulhamid Akmal o‘g‘li	
O‘zbekiston Respublikasi hududlarida demografik jarayonlarning dinamikasi tahlili	1458
Xamitova Mavluda Sindarovna	
Ta’minot zanjirlarini boshqarishda big datadan foydalanishni afzalliklari	1463
Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich, Quryazov Quryozbek Ergash o‘g‘li	
Yashil texnologiyalardan keng foydalanish – yashil investitsiyalarning poydevori.....	1467
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida tijorat banklarining strategik boshqaruv tizimini takomillashtirish yo‘llari.....	1470
Umurov Jasurbek Jamil o‘g‘li	
Digital neighbourhood contexts in youth employment and competency frameworks	1474
Gulsara Ostonaikulova	
Роль организации антимонопольной политики в национальной экономике в обеспечении экономической безопасности и конкурентоспособности.....	1482
Глазова Марина Викторовна	
Rivojlangan sug‘urta bozorlarida investisiya faoliyati tahlili.....	1487
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	

O'zbekiston respublikasida qurilish kompleksining hozirgi holati va asosiy rivojlanish tendensiyalari.....	1491
Muxibova Guli Yarkinovna	
Aholining turmush farovonligini oshirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning roli	1496
Ostanova Nargiza Baratovna	
Зеленое IPO как новый инструмент финансирования.....	1501
Шахзод Сайдуллаев	
Tadbirkorlik faoliyatini boshqarishda rahbarlik uslubi: demokratik rahbarlar.....	1508
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
Korxonlarni rivojlantirishda yashil iqtisodiyot mexanizmlarini joriy etish	1513
Yusupov Bekzod Ulugbekovich	
O'zbekistonda sog'lomlashtirish turizmi infratuzilmasini rivojlantirishni ko'p omilli ekonometrik modellashtirish asosida prognozlash	1517
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	

O'ZBEKISTONDA SOG'LOMLASHTIRISH TURIZMI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNI KO'P OMILLI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH ASOSIDA PROGNOZLASH

Norchayev Asatullo Norbo'tayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professori, i.f.d. (DSc)

nanuz15@mail.ru

Annotatsiya: Ilmiy maqolada respublikamizda sog'lolashtirish turizmini rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borilgan. Sog'lolashtirish turizmini tashkil qilishda turistik resurslar va infratuzilmaning holati, uning turistlarga xizmat ko'rsatish imkoniyatlari o'rganilgan. Shundan kelib chiqan holda maqolada respublikamizda sog'lolashtirish turizmi rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash, turistlarga sifatli xizmat turlarini ishlab chiqish bo'yicha taklif va tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: turizm, sog'lolashtirish, resurs, infratuzilma, mehmonxona, kurort, xizmatlar.

Abstract: The scientific article conducts research on the development of health tourism in our republic. The state of tourist resources and infrastructure in the organization of health tourism, its capabilities for providing services to tourists, are studied. Based on this, the article presents proposals and recommendations for identifying areas for the development of health tourism in our republic, developing quality services for tourists.

Key words: tourism, wellness, resource, infrastructure, hotel, resort, services.

Аннотация: В научной статье проводится исследование развития оздоровительного туризма в нашей республике. Изучается состояние туристских ресурсов и инфраструктуры в организации оздоровительного туризма, рассматриваются их возможности по предоставлению услуг туристам. На основе проведенного анализа предложены рекомендации и предложения по выявлению направлений развития оздоровительного туризма и совершенствованию качества туристских услуг в республике.

Ключевые слова: туризм, оздоровление, ресурс, инфраструктура, отель, курорт, услуги.

KIRISH

Hozirgi kunda respublikamizda turizm infratuzilmasini rivojlantirishda yuzaga kelayotgan asosiy muammolardan biri – sog'lolashtirish turizmini rivojlantirish yo'nalishlarini ishlab chiqishda e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlarni chuqur o'rganish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Shu nuqtayi nazardan olib borilgan izlanishlarimiz ko'rsatadiki, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish maqsadida prognoz ma'lumotlaridan keng foydalanish tavsiya etiladi.

Bu borada 2022–2026-yillarga mo'ljallangan “Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”ning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida ko'zda tutilgan “O'zbekiston bo'ylab sayohat qiling” dasturi doirasida mahalliy turistlar sonini 12 millionga, xorijiy turistlar sonini esa 9 millionga yetkazish belgilangan bo'lib, mavjud infratuzilmani qayta ko'rib chiqish zarurati belgilab berilgan. Turistik xizmatlar sifatini oshirishda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish orqali xorijiy turistlar oqimini keskin ko'paytirish, xizmatlar eksportini bir necha barobarga oshirish, mahalliy aholining daromadlarini ko'paytirish hamda xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish katta ahamiyatga ega¹.

¹ <https://lex.uz/>. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон фармони. (Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон, 21.04.2022 й., 06/22/113/0330-сон; 10.02.2023 й., 06/23/21/0085-сон; 03.01.2024 й., 06/24/221/0003-сон)

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 – 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-son², 2021-yil 9-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasida ichki va ziyorat turizmini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF–6165-son³ Farmonlari, 2023-yil 27-iyuldagi "Turizm yo'nalishidagi islohotlarni yanada jadallashtirish va sohada davlat boshqaruvi tizimini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ–238-son⁴ hamda 2023-yil 26-apreldagi "Respublikaning turizm salohiyatini jadal rivojlantirish hamda mahalliy va xorijiy turistlar sonini yanada oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ–135-son⁵ qarorlarida belgilangan vazifalarning izchil amalga oshirilishi talab etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Respublikamizda sog'lomlashtirish turizmini tashkil etish bo'yicha so'nggi yillarda bir qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Yangi xizmat turlarini ishlab chiqish turlicha talqin qilinayotgan bo'lsa-da, ularning barchasi iste'molchiga yo'naltirilganligi bilan ahamiyatlidir. Biz ushbu yondashuvga asoslanib, maqsadga muvofiq erishishni ta'kidlab, sohada izlanishlar olib borgan olimlarning fikr va mulohazalarini tahlil qilish, ularni umumlashtirish va takomillashtirishga oid qarashlarimizni bayon qilamiz.

Sog'lomlashtirish turizmi yo'nalishida ilmiy izlanishlar jahondagi yetakchi ilmiy markazlar va ta'lim muassasalari, jumladan, *Harvard University*, *Princeton University*, *Stanford University*, *Universidad Complutense*, *Universidad de Las Palmas de Gran Canaria* (Ispaniya), *University of Münster* (Germaniya), *Korea Development Institute*, *Sejong University* (Janubiy Koreya), *Gazi University* (Turkiya) tomonidan olib borilmoqda.

Xuddi shuningdek, respublikamizda turizm sohasini rivojlantirish yo'nalishida ilmiy izlanishlar olib borgan olimlar – M.Q. Pardayev, O.H. Hamidov, A.A. Eshtayev, A.M. Abduvohidov, M.T. Aliyeva, B.N. Navro'z-zoda, D.X. Aslanova, O.M. Pardayev, B.H. To'rayev, B.Sh. Safarov, A.T. Mirzaev, N.S. Ibragimovlar sohaning taraqqiyotiga salmoqli hissa qo'shgan.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, sog'lomlashtirish turizmi, xususan sanatoriyalar, mehmonxonalar va dam olish maskanlarini rivojlantirish bo'yicha tizimli tadqiqotlar hanuzgacha yetarlicha olib borilmagan. Shu bois ushbu yo'nalishda keng ko'lamli izlanishlar o'tkazilishi lozim. Bu borada xalqaro tajriba asosida turistik xizmatlarning o'zaro uyg'un rivojlanishini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda sanatoriyalar, mehmonxonalar va dam olish maskanlarida turistlarga sifatli xizmat ko'rsatishni ta'minlash, kelajakdagi ehtimoliy o'zgarishlarni hisobga olish va sog'lomlashtirish turizmini infratuzilma darajasida kompleks yondashuv asosida tahlil qilish metodologiyasi qo'llanildi. Bu borada ilgari izlanish olib borgan olimlarning qarashlari asosida kuzatish, empirik tahlil, tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil va ekspert baholash kabi usullardan foydalangan holda turizm infratuzilmasining tarkibiy qismlarini rivojlantirish yo'nalishlari belgilandi.

Shuningdek, yaqin yillarda sog'lomlashtirish turizmini rivojlantirish bo'yicha ustuvor vazifalarga doir xulosalar ishlab chiqildi va turistlarga xizmat ko'rsatishni takomillashtirishga qaratilgan aniq tavsiyalar ilgari surildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda mamlakatimizda turizmni va uning infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Turizmning iqtisodiy salohiyatini e'tirof etgan holda, hukumat mazkur sohani taraqqiy ettirish bo'yicha bir qator strategik rejalarni izchil amalga oshirmoqda. Jumladan, O'zbekistonning turizmni rivojlantirish milliy strategiyasida ob'ektlarni yaxshilash, turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish va tashrif buyuruvchilarning umumiy tajribasini oshirish orqali mamlakatimizni yetakchi sayyohlik yo'nalishiga aylantirish asosiy maqsad etib belgilangan.

Bunday yutuqlarga qaramay, mamlakatimiz sayyohlik salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishda hali ham bir qator muammolar mavjud. Jumladan, turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xususan sanatoriyalar, mehmonxonalar va kurort hududlarini barpo etish turizm industriyasining o'sishi va barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Masalan, sanatoriy muassasalari tashrif buyuruvchilarning umumiy tajribasi va xizmatdan qoniqish darajasiga bevosita ta'sir qiladi.

2 <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

3 <https://lex.uz/ru/docs/-5283956>

4 <https://lex.uz/ru/docs/-6549286>

5 <https://lex.uz/docs/-6456786>

Yaxshi tashkil etilgan turar joylar va dam olish maskanlari qulaylik, xizmatlar xilma-xilligi hamda turli ehtiyoj va talablarni qondirish orqali sayyohlar uchun yuqori darajadagi xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi. Yuqori sifatli mehmonxonalar va kurortlar hashamatli dam olishni ta'minlasa, sanatoriyalar esa maxsus sog'lomlashtirish xizmatlarini taklif etadi. Turar joy turlarining ko'pligi sayyohlarga o'z ehtiyojlariga mos variantni tanlash imkonini beradi, bu esa ularning umumiy qoniqish darajasini oshiradi.

Sanatoriyalar, mehmonxonalar va dam olish maskanlarini qurish va ulardan foydalanish mahalliy hamda milliy iqtisodiyotga katta hissa qo'shadi. Bunday obyektlar qurilish ishchilari, mehmonxona xodimlari, xizmat ko'rsatuvchi provayderlar va boshqaruv mutaxassislari uchun ish o'rinlari yaratadi. Bundan tashqari, bu obyektlar atrofidagi mahalliy restoranlar, do'konlar va transport xizmatlari kabi kichik bizneslarni ham rag'batlantiradi va iqtisodiy faollikni oshiruvchi multiplikativ effektni yuzaga keltiradi.

Zamonaviy va yaxshi jihozlangan sanatoriyalar, mehmonxonalar va dam olish maskanlari, ayniqsa raqobat kuchli bo'lgan xalqaro turizm bozorlarida, sayyohlarni jalb qilishda muhim omil hisoblanadi. Yuqori sifatli infratuzilmalar sayyohlik manzilining o'ziga xosligini ta'minlaydi va ularni qulaylik, hashamat yoki betakror tajriba izlayotgan sayohatchilar uchun yanada jozibador qiladi. Shuningdek, bu kabi infratuzilma destinasiyaning brend imijini shakllantirishga va mustahkamlashga xizmat qiladi.

Hashamatli dam olish maskanlari, yuqori standartli mehmonxonalar va ixtisoslashtirilgan sanatoriyalar manzilni tashrif buyurishga arzigulik joy sifatida namoyon etadi. Tashrif buyuruvchilarning ijobiy tajribalari va yuqori qoniqish darajasi esa ijobiy fikrlar, og'zaki tavsiyalar va takroriy tashriflar orqali destinasiyaning obro'sini yanada mustahkamlaydi.

Zamonaviy turizm infratuzilmasi energiya tejovchi texnologiyalar, chiqindilarni kamaytirish dasturlari va ekologik toza qurilish materiallarini o'z ichiga olgan barqaror amaliyotlar asosida shakllantirilishi mumkin. Barqarorlikka ustuvor e'tibor qaratgan kurortlar va mehmonxonalar tabiiy resurslarni tejashga xizmat qiladi va turizm faoliyatining atrof-muhitga salbiy ta'sirini minimallashtiradi. Bunday yondashuv uzoq muddatli barqaror turizm rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi va ekologik jihatdan mas'uliyatli sayohatga qaratilgan global tendensiyalarga mos keladi.

Sanatoriyalar, mehmonxonalar va dam olish maskanlarini o'z ichiga olgan turistik obyektlarning diversifikatsiyalashgan rivojlanishi iqtisodiyotni ham diversifikatsiya qilishga hissa qo'shadi. Dam olish, biznes va sog'lomlashtirish turizmi kabi turli yo'nalishdagi tashrif buyuruvchilarni jalb qilish orqali destinatsiyalar o'z faoliyatini yagona iqtisodiy manbaga qaram holdan chiqaradi. Bunday diversifikatsiya esa global yoki mintaqaviy iqtisodiy tebranishlar sharoitida iqtisodiy barqarorlikni kuchaytiradi.

Yuqori sifatli turizm infratuzilmasiga sarmoya kiritish sayyohlarni jalb qilish, mahalliy iqtisodiyotni yuksaltirish va turizm sohasining uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlash uchun asosiy strategik yo'nalishdir.

Mazkur tadqiqotning maqsadi – turizm infratuzilmasi ko'rsatkichlari, xususan sanatoriyalar, mehmonxonalar va kurortlar soni bo'yicha o'rta muddatli prognoz ko'rsatkichlarini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot jarayonida quyida usullardan foydalanildi:

Tahlillar davomida vaqtli qatorlar ma'lumotlarini tahlil qilishda ARIMA (AutoRegressive Integrated Moving Average) modellari qo'llanildi. Ushbu modellarning tanlanishi ularning trend va mavsumiylikka ega bo'lgan ma'lumotlarni qayta ishlashga yuqori darajada mosligi bilan izohlanadi. ARIMA modellari o'tgan davrdagi ma'lumotlar asosida kelajakdagi qiymatlarni prognozlashga xizmat qiladi va quyidagi uchta asosiy komponentdan tashkil topadi:

AR (AutoRegressive) – avtoregressiv komponent: bu qism joriy qiymatlarni oldingi kuzatuvlar (kechikkan qiymatlar) bilan bog'laydi;

I (Integrated) – integratsiyalashgan komponent: vaqt qatorini statsionar holatga keltirish uchun ma'lumotlar farqlanadi (differencing), ya'ni statistik xususiyatlar vaqt o'tishi bilan o'zgarmaydi;

MA (Moving Average) – harakatlanuvchi o'rtacha komponent: bu modeldagi xatoliklar va ularning kechikkan qiymatlari o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qiladi.

ARIMA modeli $ARIMA(p,d,q)$ ko'rinishida belgilanadi, bunda:

- p – avtoregressiv komponentdagi kechikkan kuzatuvlar soni,
- d – ma'lumotlarni statsionar qilish uchun zarur farqlash darajasi,
- q – harakatlanuvchi o'rtacha komponentdagi oynaning o'lchami.

Model tanlash mezonlari

Model tanlashda vaqtli qatorlarning trendi, statsionarliligi, mavsumiyligi kabi xususiyatlar hisobga olindi. Jumladan:

$ARIMA(0,0,0)$ – kechikma, farqlash va harakatlanuvchi o'rtacha komponentlarsiz asosiy o'rtacha model bo'lib, faqat o'tmishdagi o'rtacha qiymatlarga asoslanadi;

$ARIMA(0,1,0)$ – faqat bir darajali farqlashni o'z ichiga oladi ($d=1$), bu esa seriyani statsionar holatga keltirib, trendni bartaraf etadi, AR yoki MA komponentlarni o'z ichiga olmaydi.

Tahlil va statistik ko'rsatkichlar

Tahlil SPSS 25.0 dasturida 12 yillik vaqt qatorlari asosida amalga oshirildi. Modellarning moslik darajasi quyidagi statistik mezonlar asosida baholandi:

Statsionar R-kvadrat – statsionar sharoitda model tomonidan tushuntirilgan dispersiya ulushi;

R-kvadrat – model tomonidan umumiy dispersiyaning qay darajada tushuntirilishini ko'rsatadi;

RMSE (Root Mean Squared Error) – prognoz xatolarining o'rtacha hajmini aniqlovchi o'lchov;

MAPE (Mean Absolute Percentage Error) – prognoz aniqligining foiz ko'rinishidagi ko'rsatkichi;

BIC (Bayesian Information Criterion) – model mosligi va murakkabligi o'rtasida muvozanatni aniqlashga xizmat qiladi.

Qoldiq tahlili

Modeldan so'ng qolgan xatoliklarni tahlil qilish uchun:

ACF (Avtokorrelyatsiya funksiyasi) – qoldiqlarda tizimli bog'liqlik mavjudligini aniqlaydi;

PACF (Qisman avtokorrelyatsiya funksiyasi) – qo'shimcha AR yoki MA komponentlarning zarurati bor-yoqligini aniqlashda qo'llaniladi.

Model qo'llanishi va prognozlash

2025–2030-yillar uchun prognozlash ishlarida har bir model bo'yicha yuqori va quyi ishonch oralig'idagi qiymatlar hisoblab chiqildi. Bu qiymatlar kelajakdagi ehtimoliy o'zgarishlar diapazonini baholash va prognoz ishonchligini tekshirish imkonini beradi.

Model_1: Turbaza joylari uchun ARIMA(0,0,0) Oddiy o'rtacha model bo'lib, statsionar seriyalar uchun qo'llaniladi. Ma'lumotlarda aniq trend yoki mavsumiylik mavjud emasligi aniqlangan.

Model_2: Sanatoriyalar uchun ARIMA(0,1,0) Bir martalik farqlash orqali trend bartaraf etilgan, bu model odatda o'sish yoki pasayish tendensiyasiga ega seriyalar uchun foydalidir (1-jadval).

1-jadval. Modelning tasviriy statistikasi.

			Model Type
Model ID	turbaza_joy_son	Model_1	ARIMA(0,0,0)
	sanatoriya	Model_2	ARIMA(0,1,0)
	mehmonxona	Model_3	ARIMA(0,1,0)
	kurort_joy_son	Model_4	ARIMA(0,1,0)

Model_3: Mehmonxonalar soni uchun ARIMA(0,1,0)

2030-yillarga qadar qurilishi rejalashtirilayotgan mehmonxonalar sonini prognozlash uchun uchinchi model sifatida ARIMA(0,1,0) tanlandi. Bu model Model_2 bilan bir xil tuzilishga ega bo'lib, u ham farqlanishning birinchi darajasini ($d=1$) o'z ichiga oladi. Modelda avtoregressiv (AR) yoki harakatlanuvchi o'rtacha (MA) komponentlar mavjud emas. Bu yondashuv mehmonxonalar sonining vaqt qatori asosida kelajakdagi o'zgarishlarini prognozlashga mo'ljallangan.

Modelda farqlanish ($d=1$) komponentining mavjudligi, ma'lumotlardagi trendni statsionar holatga keltirish va vaqt o'tishi bilan o'zgaruvchanlikni bartaraf etishga xizmat qiladi. Bu esa, mavjud tarixiy ma'lumotlar asosida barqaror prognozlar ishlab chiqish imkonini beradi. Shuningdek, bu model orqali turar joy inshootlarining kelajakdagi dinamikasini aniqlash mumkin.

Model_4: Kurort joylari soni uchun ARIMA(0,1,0)

To'rtinchi model – Model_4 ham ARIMA(0,1,0) ko'rinishida tuzilgan bo'lib, Model_2 va Model_3 bilan bir xil tuzilishga ega. U kurort joylari soni (yoki shunga o'xshash ko'rsatkichlar) bo'yicha vaqtli qatorlarni tahlil qilish va prognozlash uchun ishlatiladi.

Bu modelda $d=1$ farqlanish komponenti ma'lumotlardagi o'sish yoki kamayish tendensiyalarini hisobga oladi va ularni barqarorlashtirish imkonini beradi. AR va MA komponentlarining mavjud emasligi modelni soddalashtiradi, bu esa uzoq muddatli tendensiyalar asosida prognoz natijalarining umumiy yo'nalishini aniqlashga xizmat qiladi. Model o'rta va uzoq muddatli rivojlanish prognozlarini aniqlashtirishga yordam beruvchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi (2-jadval).

2-jadval. Modelning moslik statistikasi.

Fit Statistic	Mean	SE	Min	Max	Percentile				
					5	25	50	75	95
Stationary R-squared	.829	.162	.609	.999	.609	.668	.854	.964	.999

R-squared	.981	.016	.959	.999	.959	.965	.983	.995	.999
RMSE	306.093	333.661	6.365	660.973	6.365	14.016	278.517	625.747	660.973
MAPE	2.106	1.201	.577	3.327	.577	.879	2.261	3.179	3.327
Normalized	9.915	4.794	4.116	13.889	4.116	5.047	10.829	13.871	13.889

2-jadvalga ko'ra, statsionar R-kvadrat model vaqt qatori ma'lumotlarining statsionar holatidagi dispersiyasini qanchalik yaxshi tushuntirayotganini o'lchaydi. Statsionar holatga asl ma'lumotlarni keltirish farqlash, tendensiyalar va mavsumiylikni olib tashlash orqali amalga oshiriladi. O'rtacha qayd etilgan 0,829 qiymat modelning statsionar ma'lumotlardagi dispersiyaning 82,9 foizini izohlashga qodir ekanini ko'rsatadi. Bu yuqori ko'rsatkich bo'lib, model farqlangan (ya'ni statsionar) vaqt qatoridagi naqshlarni aniqlashda kuchli tushuntirish salohiyatiga ega ekanligini anglatadi.

Standart xato (SE) – bu standart og'ish bo'lib, turli ma'lumotlar to'plami yoki vaqt oralig'ida statsionar R-kvadrat qiymatlarining o'zgaruvchanligini baholaydi. Yuqori standart xatolik model mosligi statistikalarida ko'proq o'zgaruvchanlikni anglatadi, pastroq qiymatlar esa ma'lumotlardagi izchillik darajasining yuqoriligini bildiradi.

Minimum va maksimum qiymatlar orasida eng past statsionar R-kvadrat 0,609 ni tashkil qiladi, bu esa ayrim holatlarda model faqat dispersiyaning 60,9 foizini tushuntirib bera olishini anglatadi. Eng yuqori qiymat 0,999 ga teng bo'lib, model ba'zi holatlarda statsionar ma'lumotlardagi farqni deyarli mukammal izohlashga qodir ekanini ko'rsatadi.

ARIMA modeli statistik ma'lumotlarning vaqt qatori asosida bashorat qilinishida har bir modelning ishlash samaradorligi haqida tasavvur beradi. Barcha modellar uchun statsionar R-kvadrat va oddiy R-kvadrat ko'rsatkichlarining yuqoriligi ularning dispersiyani tushuntirish nuqtayi nazaridan ma'lumotlarga yaxshi mos kelishini bildiradi.

RMSE qiymatlari sezilarli farq qiladi: Model_1 va Model_4 nisbatan yuqori qiymatlarga ega bo'lib, ular prognoz xatoliklarining kattaligini bildiradi. Model_2 va Model_3 esa pastroq RMSE qiymatlari bilan aniqroq prognozlarni ko'rsatadi (3-jadval).

3-jadval. Prognoz qilinayotgan model statistikasi

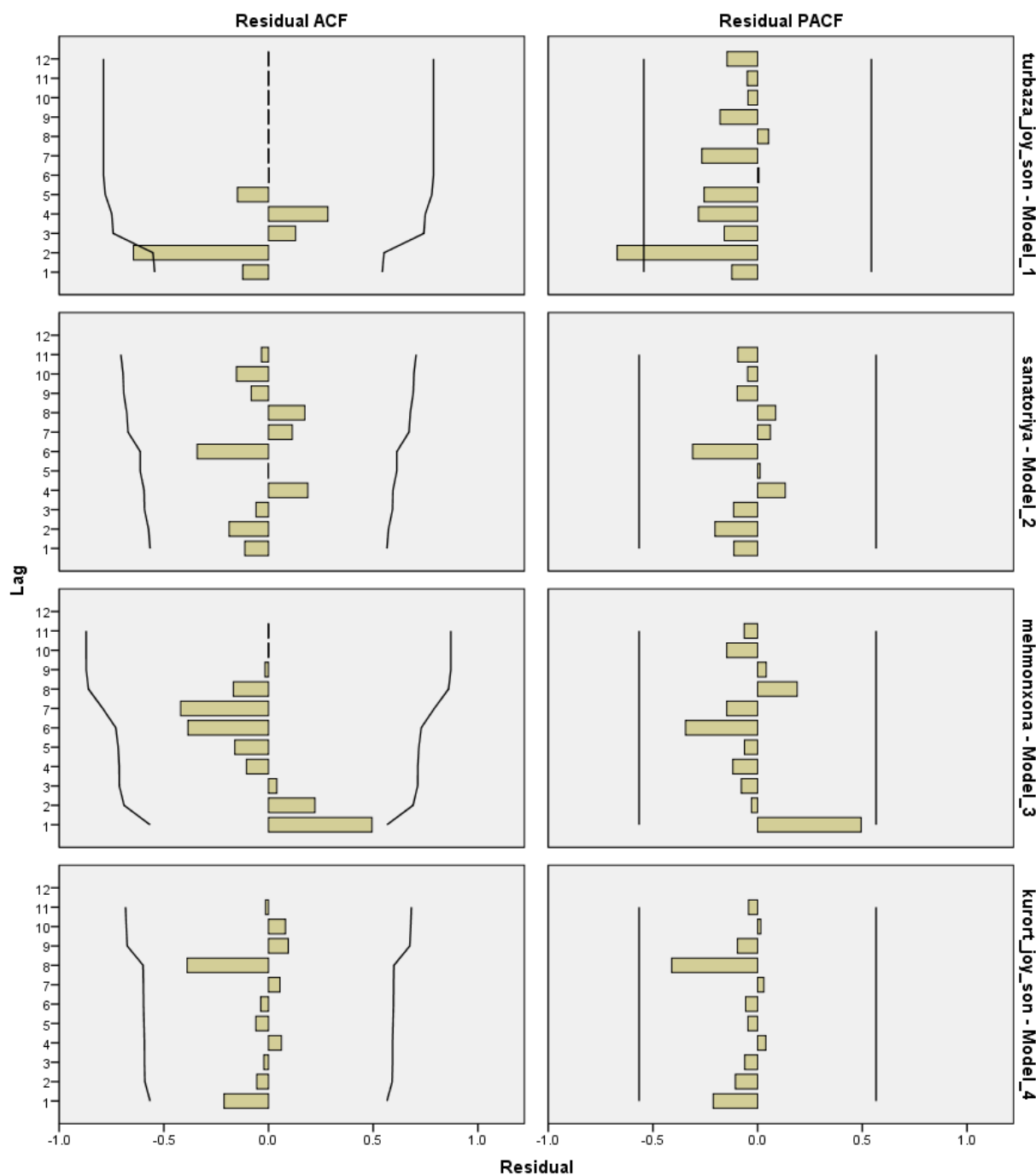
	Stationary R-squared	R-squared	RMSE	MAPE	MAE	MaxAPE	MaxAE	Normalized BIC	Sig.
turbaza_joy_son-Model_1	.999	.999	520.066	.577	204.440	2.324	805.286	13.889	00.0
sanatoriya-Model_2	.847	.959	6.365	2.734	4.972	7.648	11.167	4.116	0.00
mehmonxona-Model_3	.609	.983	36.968	3.327	23.667	10.056	62.800	7.841	0.00
kurort_joy_son-Model_4	.860	.983	660.973	1.788	407.864	5.848	1070.000	13.816	0.00

O'zbekistonda turizm infratuzilmasi rivojlanishining ko'p omilli ekonometrik modellashtirish asosida prognoz ko'rsatkichlarini ishlab chiqishda MAPE qiymatlari barcha modellar uchun past, biroq Model_3 prognozlarda kamroq aniqlikni aks ettiruvchi eng yuqori xatolik foizini qayd etmoqda. Normallashtirilgan BIC qiymatlari esa Model_1 va Model_4 ning Model_2 hamda Model_3 bilan solishtirilganda nisbatan murakkabroq yoki haddan tashqari mos keluvchi model bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Barcha modellar uchun testing $p < 0.00$ qiymatlari ularning statistik jihatdan ahamiyatli ekanligini bildiradi. Bu degani, modellar ishlashi faqat tasodif tufayli yuzaga kelgan emas, balki haqiqiy statistik bog'liqlik mavjud.

Hisoblab topilgan qoldiq avtokorrelyatsiya funksiyasi (ACF) model qoldiqlarining (xatolarining) strukturasi haqida tasavvur beradi. ACF qiymatlarining past bo'lishi model qoldiqlari orasida bog'liqlik yo'qligini, ya'ni ular oq shovqin (white noise) ga o'xshashligini bildiradi. Aksincha, yuqori darajadagi ACF qiymatlari modelning qoldiqlari orasida sezilarli bog'liqlik mavjudligini va modelning past darajada mos kelishini ko'rsatadi.

Qoldiq ACF turli kechikishlardagi qoldiqlar o'rtasidagi korrelyatsiyani o'lchaydi. Keling, ACF qiymatlari va ularning standart xatolari (SE) asosida har bir model uchun tafsilotlarni alohida tahlil qilamiz (1-rasm).

1-rasm. Avtokorrelyatsiya funktsiyasi (ACF) va qisman avtokorrelyatsiya modelning qoldiqlari (xatoliklari).

Muhim avtokorrelyatsiya 2 va 4 kechikishlardagi ACF qiymatlarining noldan sezilarli darajada farq qilishi orqali aniqlanadi. Hisoblangan modelda 2-kechikishdagi (lag) ACF qiymati $-0,645$ ni tashkil qiladi, bu esa uning SE (0,282) ga nisbatan ancha katta ekanini ko'rsatadi. Bu holat 2-tartibda sezilarli salbiy avtokorrelyatsiyadan dalolat beradi.

Boshqa kechikishlardagi ACF qiymatlari nolga yaqin va xatoliklar chegarasida bo'lib, bu qoldiqlarning bu kechikishlarda o'zaro bog'liqligi yo'qligini bildiradi. Biroq 6 va 7-kechikishlar uchun ACF qiymatlari ham noldan sezilarli farq qiladi: 6-lagda kuchli salbiy avtokorrelyatsiya ($-0,341$), 7-lagda esa ijobiy avtokorrelyatsiya ($0,113$) kuzatiladi. Ushbu qiymatlar standart xatolik chegarasidan tashqarida bo'lib, model mazkur kechikishlardagi qoldiqlarni to'liq hisobga olmayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, 8-kechikishdagi ACF qiymati $-0,389$ bo'lib, bu ham noldan sezilarli farq qiladi va SE (0,306) ga nisbatan kattaligini inobatga olganda, 8-tartibdagi sezilarli salbiy avtokorrelyatsiyani bildiradi. Qolgan kechikishlarda ACF qiymatlari nolga yaqin va standart xatolik chegaralarida bo'lib, model u yerda izchillikka erishganini ko'rsatadi. Shunga qaramay, aynan 8-lagdagi muhim avtokorrelyatsiya modelning barcha qoldiq qiymatlarini to'liq hisobga olmayotganini bildiradi.

Turbaza joylar soni modeli uchun: 2 va 4-kechikishlarda sezilarli avtokorrelyatsiya aniqlangan. Bu model asosiy vaqt qatori dinamikasini to'liq ushlay olmasligini anglatadi. Boshqa kechikishlar esa nolga yaqin bo'lib, bu qoldiqlarning oq shovqinga o'xshashligini bildiradi.

Sanatoriya – Model_2: 6 va 7-laglarda sezilarli avtokorrelyatsiya mavjud. Bu kechikishlardagi ayrim naqshlar model tomonidan hisobga olinmayotgan bo'lishi mumkin, bu esa umumiy moslikka salbiy ta'sir qiladi.

Model_3: 1, 6 va 7-kechikishlarda muhim avtokorrelyatsiya aniqlangan. Ayniqsa, 1-lagdagi kuchli ijobiy avtokorrelyatsiya ushbu model tomonidan to'liq hisobga olinmagan bo'lishi mumkin.

Kurort joy soni – Model_4: 8-kechikishda sezilarli avtokorrelyatsiya kuzatilmoqda. Bu esa model aynan shu lagda qoldiqlarni yetarlicha aniqlikda ushlay olmaganini ko'rsatadi.

Prognozlash – bu model yordamida tarixiy ma'lumotlar asosida kelajak qiymatlarini bashorat qilish jarayonidir. Prognoz natijalari odatda quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

kelajak davrlar uchun bashorat qilingan qiymatlar;

haqiqiy qiymatlar tushishi kutilayotgan ishonch oraliqlari (UCL – yuqori chegarasi, LCL – quyi chegarasi).

UCL va LCL qiymatlari barcha yillar davomida deyarli o'zgarmagan, bu esa prognozda noaniqlik darajasi barqaror qolganini ko'rsatadi. Intervallar 34,182 dan 36,727 gacha bo'lib, bu oraliqda haqiqiy qiymatlar ma'lum darajadagi ishonch bilan joylashishi kutiladi.

Olingan prognoz qiymatlari asosan barqaror xarakterga ega bo'lib, prognoz davrining oxiriga kelib biroz pasayish kuzatilgan. Ishonch oraliqlari esa vaqt o'tishi bilan kengaygan, bu esa prognoz davomida noaniqlik oshib borayotganini ko'rsatadi. Demak, prognoz davri cho'zilgan sari noaniqlik kuchayadi va haqiqiy qiymatlar tushishi mumkin bo'lgan diapazon kengayadi (4-jadval).

4-jadval. O'zgaruvchilarning o'rta davr oralig'ida hisoblab topilgan prognoz ko'rsatkichlari.

Model		2025	2026	2027	2028	2029	2030
turbaza_joy_son-Model_1	Forecast	35454	35454	35454	35454	35454	35454
	UCL	36727	36727	36727	36727	36727	36727
	LCL	34182	34182	34182	34182	34182	34182
sanatoriya-Model_2	Forecast	266	275	283	291	299	307
	UCL	291	303	315	326	337	347
	LCL	242	246	251	256	262	267
mehmonxona-Model_3	Forecast	1409	1489	1568	1646	1725	1802
	UCL	1554	1656	1755	1851	1946	2039
	LCL	1264	1321	1381	1442	1503	1566
kurort_joy_son-Model_4	Forecast	27652	27652	27652	27652	27651	27651
	UCL	30292	30700	31060	31385	31684	31963
	LCL	25012	24603	24243	23918	23619	23340

Prognoz barqarorligi va tendentsiyalar tahliliga ko'ra, Model_1 va Model_4 doimiy qiymatlar bilan barqarorlikni bildiradi, Model_2 va Model_3 esa o'sish tendentsiyasini aks ettiradi. Vaqt o'tishi bilan ishonch oraliqlari qanday o'zgarayotgani prognoz ufqi ortishi bilan noaniqlik darajasining oshishini ko'rsatadi. Doimiy qiymatlarni bashorat qiluvchi modellar prognoz ishonchliligi va barqarorligini bildiradi, tendentsiyalarni ko'rsatuvchi modellar esa o'sish yo'nalishini anglatadi.

Prognozlash – bu model yordamida tarixiy ma'lumotlar asosida kelajakdagi qiymatlarni bashorat qilish jarayoni bo'lib, u quyidagilarni o'z ichiga oladi:

kelajak davrlar uchun hisoblab chiqilgan bashorat qiymatlari;

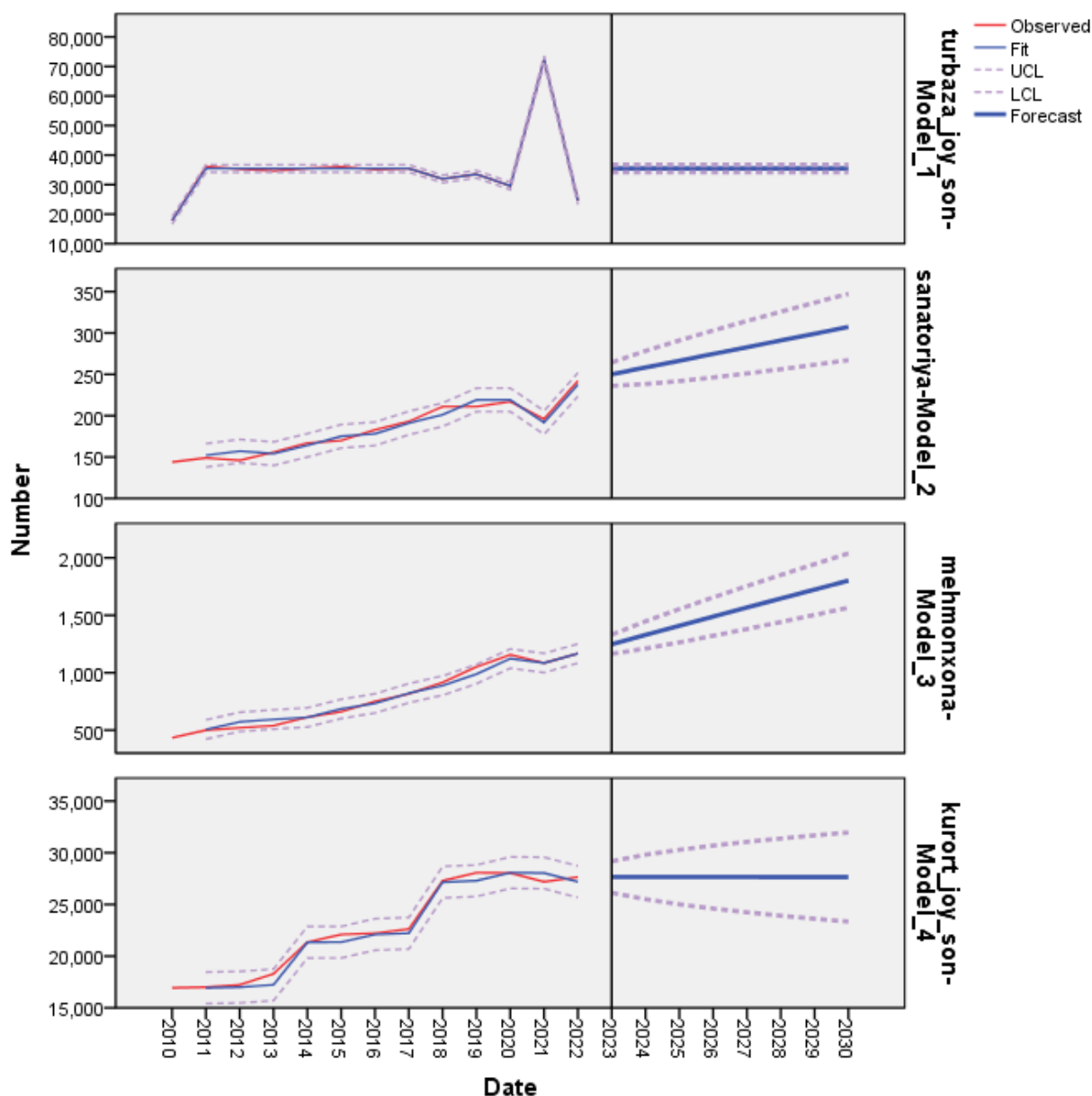
haqiqiy qiymatlar tushishi mumkin bo'lgan ishonch oraliqlari (yuqori va pastki chegaralar).

2025–2030-yillar oralig'ida yangi tur bazalarni barpo etishga doir prognoz qilingan qiymatlar modelga ko'ra barqarorlikni ko'rsatmoqda: qiymat o'zgarishsiz qoladi, ya'ni hech qanday o'sish, pasayish yoki tebranishlar kuzatilmaydi.

Sanatoriyalar va mehmonxonalar qurilishi bo'yicha esa, 2025–2030-yillar davomida aniq o'sish tendentsiyasi kuzatiladi. Har yili prognoz qilingan qiymat muntazam ortib boradi va kutilayotgan o'sish bosqichma-bosqich

ravishda hisoblab chiqilgan. Bu holat mazkur infratuzilma obyektlari bo'yicha rivojlanish strategiyasining prognozli, optimistik xarakterga ega ekanligini bildiradi (2-rasm).

1-rasm. 2010–2030 yillar uchun turizm infratuzilmasi obyektlari sonining prognozi va tendensiyalari (tur baza, sanatoriya, mehmonxona, kurort joylari bo'yicha tahlil).

Prognoz qiymatlari 2025–2030-yillar davomida har yili oshib boradi. Bu esa ko'rib chiqilayotgan o'zgaruvchining barqaror o'sishi kutilayotganini ko'rsatadi. O'sish izchil, biroq bosqichma-bosqich bo'lib, har yili prognoz qiymati taxminan 80 dan 90 birlikka ortib boradi. Bu esa vaqt o'tishi bilan o'sish sur'ati biroz tezlashayotganidan dalolat beradi.

Kurortlar sonining prognoz qiymatlari 2025–2028-yillar oralig'ida 27 652 birlikda deyarli doimiy bo'lib turadi, 2029 va 2030-yillarda esa 27 651 birlikka oz miqdorda pasayish kuzatiladi. Bu juda minimal o'zgarish bilan barqaror prognozni bildiradi. Oxirgi ikki yildagi kichik pasayish model bo'yicha o'zgaruvchining prognoz davrida deyarli doimiy bo'lib qolishini anglatadi.

Model_1 va Model_4 doimiy qiymatlar bilan barqarorlikni bildiradi. Masalan, Turbaza_joy_son uchun Model_1 2025–2030-yillar oralig'ida 35 454 birlikda doimiy qiymatni prognoz qilmoqda, bu esa ushbu davrda o'zgarishlar kuzatilmassligini anglatadi.

Sanatoriya – Model_2 2025-yilda 266 dan 2030-yilda 307 gacha bo'lgan bosqichma-bosqich o'sishni prognoz qiladi. Bu o'sish vaqt o'tishi bilan izchil va tizimli tarzda amalga oshishini ko'rsatadi.

Model_3 o'zgaruvchining barqaror o'sishini prognoz qilmoqda: 2025-yilda 1,409 dan boshlanib, 2030-yilda 1,802 ga yetadi. Bu ijobiy va izchil o'sish tendentsiyasini bildiradi.

Kurort_joy_son – Model_4 2025–2028-yillar davomida 27 652 birlikda barqaror qiymatni, 2029–2030-yillarda esa 27 651 ga oz miqdorda pasayishni prognoz qilmoqda. Bu esa faqat kichik tebranishlar bilan umumiy barqarorlikni aks ettiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda 2030-yilgacha bo'lgan prognozlar asosida tahlil qilingan o'zgaruvchilar umumiy tendentsiyalarni aniqlash imkonini berdi. Turizm infratuzilmasi, sanatoriyalar, mehmonxonalar va kurort joylari bo'yicha tuzilgan prognozlar, mamlakatda turizm sohasida barqaror o'sish va rivojlanish tendentsiyasi mavjudligini ko'rsatmoqda. Ba'zi o'zgaruvchilar esa aynan barqarorlikni ta'minlaydi.

Barqaror o'sish prognozlari turizm infratuzilmasining uzoq muddatli mustahkamligini tasdiqlaydi. Xususan, sanatoriyalar va mehmonxonalar sektorida kengayish jarayonlari sezilarli bo'lib, bu ijobiy tendentsiyalarni aks ettiradi. Kurort joylarida esa minimal o'zgarishlar kuzatilmoqda, bu esa mavjud resurslarning saqlanib qolayotganini bildiradi.

Umuman olganda, mazkur prognozlar O'zbekistonda turizm infratuzilmasi va mehmonxona sohasida kelajakda ijobiy o'zgarishlar ro'y berishini ko'rsatadi. Shuningdek, bu tahlillar davlat siyosati va strategik rejalashtirish uchun muhim ilmiy asoslarni taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Davlat statistika qo'mitasining "O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy ko'rsatkichlari" axborotnomasi T : Goskostat, 2020. 121 b.
2. Safarov B., Janzakov B. Integral indeks yordamida turizm korxonalari raqobatbardoshlikni o'lchash/ Geojournal of Tourism and Geosites this link is disabled, 2021, 37(3), P. 768–774.
3. A.Hayrullayev. THEORETICAL ASPECTS OF HEALTH TOURISM IN UZBEKISTAN. Journal of Management Value & Ethics. April special issue. 2023 Vol. 13 No.02. -147-153 pp.
4. Ergashev A, Olimjonova F. Tibbiy turizmning rivojlanish istiqbollari (chet el tajribalari asosida). FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA. Nashr: 2 / 03(2023). <https://mudarrisziyo.uz>
5. Madiyarova M.H. Sog'lomlashtirish turizmining mohiyati va uni xalqaro tajriba asosida o'zbekistonda rivojlantirish imkoniyatlar. International journal Science and Technology. Vol. 1 No. 16 (2024).
6. Vayskulov R.A., Shaymanova N.Y. O'zbekistonda rekreatsiya turizmini rivojlantirish imkoniyatlari. «Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali. Tom 1 № 7 (2023)
7. A.N. Norchayev. Zamonaviy turizm infratuzilmasining shakllanish va rivojlanish tendentsiyalari. i.f.d. (DSc) ilmiy darajasi olish uchun yozilgan dissertatsiya. –T. TDIU, 2021 yil. 254 b.
8. Norchayev A.N. Turizm raqamli innovatsion texnologiyalarni joriy qilish yo'nalishlari. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" Ilmiy elektron jurnali.
9. № 2, mart-aprel, 2020 yil. 216-222 betlar.
10. www.lex.uz.
11. www.unwto.org.
12. www.uzbektourism.uz.
13. www.stat.uz.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>